

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มีเจตนารมณ์เพื่อให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชน มีผลให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พร้อมสำหรับการแข่งขันทางการค้าในอนาคตไม่ว่าในระดับใด รวมถึงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การเป็นผู้ประกอบการในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่มีจุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ภายใต้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน และสังคมให้เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญของประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน รวมทั้งพัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่ไปกับการสร้างผู้ประกอบการใหม่ด้วยการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาด องค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนามาตรฐานสินค้า การสร้างตราสินค้า การจัดการเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา และการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพของกลุ่มต่างๆ ให้สอดคล้องกับความหลากหลายของชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

กรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับมอบหมายภารกิจให้เป็นหน่วยงานหลัก ในการดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายฯ และเป็นสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวคิดวิสาหกิจชุมชนแก่วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในพื้นที่ 76 จังหวัด เพื่อเป็นกลไกในการบริหารให้เกิดการส่งเสริมสนับสนุนแก่กิจการวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นเอกภาพทั้งในระดับประเทศและระดับจังหวัด ตลอดจนเกิดกลไกการทำงานทุกระดับให้เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ได้สำรวจและติดตามการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า จังหวัดเชียงใหม่มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด จำนวน 1,782 กลุ่ม และอำเภอสันป่าตองเป็นอำเภอที่มีการจดทะเบียน

วิสาหกิจชุมชนมากที่สุด จำนวน 209 กลุ่ม (ข้อมูล ณ วันที่ 13 มิ.ย. 50) โดยแต่ละกลุ่มจะต้องประกอบกิจการร่วมกัน 1 อย่าง หรือหลายอย่าง ซึ่งจากการศึกษาเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแม้จะพบประโยชน์ในด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนในการปรับนำไปใช้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นอันเกิดจากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนก็ยังมีอยู่ อาทิเช่น ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด และด้านการเงิน

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีความชัดเจน และนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด) ที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการเงิน และด้านการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ชัดเจน
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด) ที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จมีความล้มเหลวน้อยที่สุด หรืออีกนัยหนึ่งก็คือเพื่อให้การดำเนินงานนั้นเป็นไปด้วยดี
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
4. นอกจากนั้น ผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ให้พัฒนาขึ้น และมีความเข้มแข็งต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านประชากร** ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือ วิสาหกิจชุมชน จำนวน 117 กลุ่ม โดยเก็บข้อมูลจากตัวแทนวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธาน รองประธาน เภรัญญิก หรือสมาชิก ซึ่งประธาน ได้มอบหมายให้เป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย จากข้อมูล ณ วันที่ 13 มิถุนายน 2550 วิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้จดทะเบียนมีจำนวนทั้งหมด 209 กลุ่ม แต่จากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่ม/ประเภทกิจกรรมสินค้าในการทำการวิจัยครั้งนี้ และเมื่อดำเนินการแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนแล้ว จะได้จำนวนทั้งหมด 117 กลุ่มตัวอย่าง โดยแยกเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าเกษตร 33 กลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าอาหาร 39 กลุ่ม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป/ประดิษฐ์เครื่องอุปโภค-บริโภค 45 กลุ่ม

2. **ขอบเขตด้านพื้นที่** ศึกษาในพื้นที่ 11 ตำบลของอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยสุ่มตัวอย่างตำบลร้อยละ 50 ของตำบลทั้งหมด ได้จำนวนตำบลที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ทั้งหมด 6 ตำบล

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย

3.1 การดำเนินงานทั้ง 5 ด้านของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่

- 1) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร
- 2) ด้านการผลิต
- 3) ด้านการตลาด
- 4) ด้านการเงิน
- 5) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

3.2 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด) ทั้ง 5 ด้านที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทบทวนและทำให้เกิดกรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า โดยพิจารณาว่าปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างการบริหารจัดการองค์กร 2) ด้านการผลิต 3) ด้านการตลาด 4) ด้านการเงิน และ 5) ด้านการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จะมีส่วนในการสนับสนุนและยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำกรอบแนวคิดของปัจจัยทั้ง 5 ด้านนี้ เป็นกรอบในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ด้วย

นิยามศัพท์

ปัจจัยในการดำเนินงาน หมายถึง ปัจจัยภายใน (จุดแข็ง และจุดอ่อน) และปัจจัยภายนอก (โอกาส และข้อจำกัด) ที่มีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน

การดำเนินงาน หมายถึง กิจกรรมหรือการดำเนินงานในด้าน โครงสร้างการบริหารจัดการ องค์กร การผลิต การตลาด และการเงิน ตลอดจนการสนับสนุนส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการ อื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการ ดังกล่าว ไม่ว่าจะป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการ พัฒนาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าเกษตร หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่นำผลิตผลจากพืช และสัตว์ มาทำการแปรรูปเพื่อเป็นสินค้าเกษตร อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพร การผลิตปัจจัย การผลิต และเครื่องดื่ม ตลอดจนการผลิตพืช การผลิตปุศุสัตว์ และการผลิตประมง

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสินค้าอาหาร หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่นำผลิตผลทางการ เกษตรทั้งพืชและสัตว์มาทำการแปรรูปเพื่อเป็นอาหาร อาทิเช่น ข้าวแต่น น้ำพริก และแหนม เป็นต้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูป/ประดิษฐ์เครื่องอุปโภค-บริโภค หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ นำวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มาทำการแปรรูปหรือประดิษฐ์เพื่อเป็นเครื่องอุปโภค-บริโภค อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ/เสื้อผ้า เครื่องจักสาน และเครื่องไม้/เฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น